

9. Кокорев Л. Д. Участники правосудия по уголовным делам / Л. Д. Кокорев. – Воронеж : Из-во Воронеж. ин-та, 1971. – 326 с.
10. Стахівський С. М. Показання свідка як джерело доказів у кримінальному процесі : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / С. М. Стахівський. – К. : УАВС, 1996. – 17 с.
11. Москалькова Т. Н. Етика уголовно-процессуального доказывания (стадия предварительного расследования) / Т. Н. Москалькова. – М. : Спартак, 1996. – 125 с.
12. Даев В. Г. Взаимосвязь уголовного права и процесса / В. Г. Даев. – Л. : Из-во Ленинград. ун-та, 1982. – 111 с.
13. Волкотруб С. Г. Імунітет у кримінальному процесі України : монографія / С. Г. Волкотруб. – Харків, 2005. – 144 с.
14. Лопатин В. Н. Свидетельский иммунитет / В. Н. Лопатин, А. В. Федоров // Государство и право. – 2004. – № 6. – С. 49–57.
15. Міжнародний пакт про громадські і політичні права : Міжнародний документ ООН від 16 грудня 1966 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

УДК 343.57

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВОДІВ, ЩО ВЧИНИЛИ ДТП У СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО СП'ЯНИННЯ

FEATURES OF THE CRIMINAL LIABILITY OF DRIVERS WHO COMMITTED TRAFFIC ACCIDENT WHILE INTOXICATED

Коробка О.С.,
старший викладач кафедри правосуддя
Сумський національний аграрний університет

У статті висвітлюються питання особливості кримінальної відповідальності водіїв, що вчинили ДТП у стані алкогольного сп'яніння. Пропонується посилити відповідальність, запровадивши довічне ув'язнення за вчинення злочину, що призвів до загибелі декількох осіб. Також відстоюється позиція збільшення додаткового покарання, зокрема конфіскацію транспортного засобу та позбавлення права керування транспортним засобом довічно.

Ключові слова: порушення правил безпеки дорожнього руху, скоєння злочину у стані алкогольного сп'яніння, факт керування транспортними засобами у стані сп'яніння, смерть або тілесні ушкодження з вини нетверезих водіїв.

Статья освещает вопрос особенностей уголовной ответственности водителей, совершивших дорожно-транспортное происшествие в состоянии алкогольного опьянения. Предлагается усилить ответственность введением пожизненного заключения за совершение преступления, которое привело к гибели нескольких человек. Также предлагается увеличить дополнительное наказание, включив конфискацию транспортного средства и лишение права управлять транспортным средством пожизненно.

Ключевые слова: нарушение правил безопасности дорожного движения, совершение преступления в состоянии алкогольного опьянения, факт управления транспортными средствами в состоянии опьянения, смерть или телесные повреждения по вине нетрезвых водителей.

The article discusses the features of criminal liability of drivers who committed traffic accidents while intoxicated. It specifies the particular dangers of this phenomenon for the society. As a result of such accidents killed themselves as drivers and their passengers, and ordinary citizens who were at bus stops, sidewalks and pedestrian crossings without taking into account deaths on the roadway road. The main reasons for this situation is primarily a lack of discipline among drivers, low their professional level, there is no personal responsibility and disregard for traffic rules and inadequate control with a party transport organizations and police observance of traffic rules and order status, in which they are located. Important in this case is the imperfection of the criminal legislation of Ukraine, in anticipation of the appropriate punishment, as drunk drivers who have committed a crime, and other responsible persons. Most penalties drunk drivers can get for killing one person – the 8 years in prison, and the killing of several persons ch. 3 st. 286 Criminal Code of Ukraine stipulates – 10 years in prison. This means that if due to the fault of a drunk driver dozens of people die, the criminal law provides a maximum penalty only ten years imprisonment. This unjust punishment and did not reflect the gravity of the crime act. It is proposed to amend the criminal legislation of Ukraine and to ensure punishment for the loss of life on the roads of drunk drivers guilt to punishment for murder and predict the upper limit of a sentence of fifteen years in prison for the death of one man, and death by two or more people – life imprisonment. In addition, it has to be made to the Criminal Code of Ukraine century 286-1 drive vehicles or ships persons in a state of alcoholic, narcotic or other intoxication or under the influence of drugs, reducing their attention and reaction speed.

Key words: violation of traffic safety, crime while intoxicated, fact that management vehicles while intoxicated, death or bodily harm by the wine drunk drivers.

Збільшення потужності та швидкості руху транспортних засобів, їх кількості, що має важливе значення для розвитку суспільства, викликає і негативні явища, оскільки більш тяжкими стають наслідки автотранспортних аварій, гинуть люди.

Дорожньо-транспортні пригоди, учинені водіями у стані сп'яніння зазвичай заподіюють вкрай тяжкі наслідки та значну кількість загиблих [1], але, незважаючи на широкий суспільний резонанс, ці правопорушення не завжди дістають належного покарання, що, в свою чергу, сприяє поширенню небезпечного уявлення про те, що керування у нетверезому стані не є чимось небезпечним. За інформацією Українського медичного центру безпеки дорожнього руху та інформаційних технологій Міністер-

ства охорони здоров'я України за 2015 рік вчинено 2135 дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) за участю водіїв у нетверезому стані [2]. Унаслідок цього загинуло – 282, а травмовано – 2894 людини. Показник смертності на 1 млн. населення в Україні складає 106 осіб, в той час як, наприклад, в Італії – 68, Німеччині – 45, Великій Британії – 31 особа. Україна перебуває на одному з перших місць у Європі по числу загиблих у ДТП за участю нетверезих водіїв. На сьогодні спостерігається активізація законотворчості [3] та громадськості в напрямку збільшення відповідальності за злочини, вчинені у нетверезому стані [4].

Кримінально-правові проблеми злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, зокрема – злочинів, учинених нетверезими водіями, досліджувалися багатьма вче-

ними, а саме: О. О. Балобановим, В. І. Борисовим, С. В. Гізімчуком, В. С. Гуславським, В. І. Касинюком, З. Г. Корчевою, О. М. Котвенком, В. Г. Мокашвілі, В. А. Мисливим, О. М. Опальченком, В. М. Пруссом, В. П. Тихим та ін.

Метою статті є спроба визначити та проаналізувати особливості кримінальної відповідальності водіїв, що вчинили ДТП у стані алкогольного сп'яніння.

Основними причинами високих показників смертності внаслідок ДТП за участю водіїв у нетверезому стані, перш за все, є відсутність дисципліни серед водіїв транспортних засобів, їх низький професійний рівень, відсутня особиста відповідальність та ігнорування правил дорожнього руху, а також неналежний контроль з боку керівництв транспортних організацій та поліції за дотриманням ними правил дорожнього руху та стану, в якому ті перебувають. На аварійність впливає і стан доріг України.

Серед різноманітності правових норм, спрямованих на попередження негативних наслідків керування транспортними засобами у нетверезому стані, важливе значення має кримінальне законодавство у частині передбачення відповідного покарання як до п'яних водіїв, що скоїли злочин, так й інших відповідальних осіб.

На відміну від українського – радянське кримінальне законодавство передбачало відповідальність за сам факт керування транспортним засобом у стані сп'яніння. Проте ця норма на практиці майже не застосовувалася і тому, у подальшому, відбулася її декриміналізація. На думку А. І. Коробєєва, декриміналізація цього діяння повинна супроводжуватися встановленням жорстких заходів адміністративної відповідальності за подібне правопорушення та введення такої кваліфікуючої ознаки як стан сп'яніння у деякі склади злочинів [5, с. 97]. Однак ці положення так і не знайшли свого закріплення у кримінальному законодавстві.

У КК України спеціальною нормою є ст. 286 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за діяння, що полягає у порушенні правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, що спричинило середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження або смерть потерпілому. Воно може вчинятися шляхом дії або бездіяльності і полягає у: 1) вчиненні дій, які заборонені правилами (проїзд на забороняючій сигнал світлофора, експлуатація автомобіля з певними технічними несправностями тощо); 2) невиконанні дій, які особа може і зобов'язана вчинити відповідно до вимог правил безпеки руху й експлуатації транспорту (незниження швидкості руху відповідно до дорожньої обстановки чи приписів дорожніх знаків, неправильне користування зовнішніми світловими приладами). Діяння при вчиненні цього злочину завжди пов'язане з недотриманням вимог відповідних нормативних актів – правил дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів. Такі правила встановлені у законах та інших нормативно-правових актах [6]. З суб'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 286 КК України, характеризується необережною виною. Проте, слід зауважити, що законодавець не виділяє окремою кваліфікуючою ознакою порушення правил дорожнього руху водіями у нетверезому стані, а бере за кваліфікаційну ознаку тяжкість наслідків, спричинених порушеннями правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту.

Застосування ст. 286 КК України в нинішній редакції бажаного ефекту не дає та і не може дати, оскільки не передбачає можливості застосування такого покарання, яке відповідало б тяжкості злочину. У ст. 286 КК України належним чином не враховується скоєння злочину в стані алкогольного сп'яніння, яке на даний час є тільки обтяжуючою обставиною і на кваліфікацію не впливає. Наприклад, ч. 2 ст. 286 КК України передбачає покарання у вигляді позбавлення волі від 3 до 8 років за спричинення смерті або тяжких тілесних ушкоджень потерпілому внаслідок порушення правил безпеки дорожнього руху, а

ч. 3 ст. 286 КК України – за спричинення смерті декільком особам від 5 до 10 років позбавлення волі.

Отже, найбільше покарання п'яний водій може отримати за позбавлення життя однієї людини – це 8 років позбавлення волі, а кількох осіб – 10 років позбавлення волі. Це означає, що якщо через вину п'яного водія загинуть десятки людей, то кримінальний закон передбачає максимально десять років позбавлення волі. Вважається, що таке покарання несправедливе і не відповідає тяжкості скоєному діянню. Частина 3 ст. 286 КК України в редакції 2001 року передбачала за спричинення смерті декільком особам верхню межу позбавлення волі – 12 років, а уже в редакції 2008 року ця межа становить тільки 10 років.

Необхідність посилення кримінальної відповідальності зумовлена небезпечністю діяння, адже всі знають про негативний вплив алкоголю на можливість керувати транспортним засобом. Тим не менше багато водіїв нехтують цією засторогою і, перебуваючи у нетверезому стані, керують транспортним засобом, при цьому кожен усвідомлює чи повинен усвідомлювати можливі наслідки такої поведінки. Така пропозиція відповідає світовій практиці: так ст. 178 КК Республіки Польща передбачає, що у разі вчинення транспортного злочину водієм, який був у стані сп'яніння, суд призначає йому покарання у вигляді позбавлення волі в межах встановлених законом, збільшених наполовину. Тобто, якщо за загальним правилом за ДТП, що спричинило тяжку шкоду здоров'ю потерпілого або його загибель, винному загрожує до 8 років позбавлення волі, то за це ж саме, вчинене у стані сп'яніння – до 12 років. Практика законодавчого встановлення більш суворого покарання за заподіяння шкоди під час ДТП водіями у стані сп'яніння застосовується майже у всіх штатах США [1].

Убачається, що в такій редакції ст. 286 КК України не може стати фактором, який би стримував від водіння у нетверезому стані. Зазначене обумовлює необхідність внести зміни до кримінального законодавства України та встановити покарання за загибель людей на дорогах з вини п'яних водіїв, передбачивши верхню межу покарання у вигляді 15 років ув'язнення за загибель однієї людини, а за загибель двох і більше осіб – довічне ув'язнення. Крім цього, потрібно підвищити кримінальну відповідальність осіб, які не виконують свої обов'язки з недопущення п'яних водіїв до керування транспортними засобами.

До проблем відповідальності за злочини, вчинені водіями у нетверезому стані, можна віднести і неузгодженість адміністративного та кримінального покарання. Так внесення відповідних змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення зумовило невідповідність із КК України. Адміністративна відповідальність настає за керування транспортним засобом у стані сп'яніння, максимальним покаранням передбачається – можливість позбавлення права на керування транспортними засобами строком до 10 років у випадку систематичності порушення. КК України, у свою чергу, передбачається можливість такого позбавлення лише до 3 років. Очевидно, що адміністративне покарання не може бути суворішим, за кримінальне. У зв'язку із цим, у літературі пропонується надати судам право призначати додаткове покарання у вигляді позбавлення права на керування транспортним засобом на строк до 10 років [1]. Для попередження означених злочинів вважаємо ефективним внесення змін до КК України у частині додаткового покарання за керування у нетверезому стані максимально – у вигляді довічного позбавлення права керування транспортним засобом. Для прикладу, таке покарання передбачено законодавством Німеччини, у разі вмісту алкоголю у крові водія більше, ніж 3,0 проміле [7].

У кримінальному праві давно точаться суперечки щодо психічного ставлення особи до вчинення нею ДТП із суспільно небезпечними наслідками [8]. У своїй основі це стосується самої природи злочинної самонадійності і недбалості та їх розмежування від умислу, що має важливе

значення для кваліфікації конкретних злочинних діянь та індивідуалізації кримінальної відповідальності за ці форми вини. Сьогодні особливої гостроти набуло питання визначення об'єктивної поведінки, пов'язаної зі злочином, вчиненим внаслідок порушення правил дорожнього руху у стані сп'яніння з людськими жертвами. Це пов'язано з тим, що суспільство занепокоєне зростаючою аварійністю та відчуттям безкарності за скоєння цих дій.

У зв'язку з вищевикладеним, вважається за доцільне внести зміни до КК України та передбачити кримінальну відповідальність за сам факт керування транспортними засобами у стані сп'яніння, повернувшись до практики, яка існувала за радянського законодавства та неодноразово пропонувалася теоретиками та практиками і в період незалежності [9]. Вважається, що встановлення кримінальної відповідальності за вказані дії буде обставиною, яка вплине на «оздоровлення» становища на дорогах України.

Пропонується КК України доповнити ст. 286¹, яка буде спеціальною стосовно ст. 286 і викласти її в такій редакції: «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Керування транспортними засобами або суднами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції два і більше разів протягом 12 місяців незалежно від притягнення до адміністративної відповідальності карається позбавленням волі до п'яти років з позбавленням права управляти транспортними засобами до 5 років;

ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому тілесні ушкодження (середньої або тяжкі) карається позбавленням волі від п'яти до десяти років з позбавленням права керувати транспортними засобами до 10 років;

діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людини, караються по-

збавленням волі від 7 до 15 років, а при загибелі двох і більше осіб – від 10 до 15 років або довічним позбавленням волі з позбавленням права керувати транспортним засобом довічно та конфіскацією транспортного засобу».

Ураховуючи те, що в КК України уже є стаття, яка передбачає кримінальну відповідальність за вбивство на дорогах (ст. 286), а скоєння цього злочину у стані сп'яніння вважається тільки обтяжуючою обставиною, то нова ст. 286¹ буде спеціальною і повинна застосовуватись у всіх випадках смерті або тілесних ушкоджень з вини нетверезих водіїв, що викликано алкогольним, наркотичним чи іншим сп'янінням, або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. У всіх інших випадках травматизму або смертності на дорогах буде діяти ст. 286 КК України.

Безумовно, викладені положення йдуть у розріз із сучасними реаліями кримінального права та викликають зауваження і критику законодавця, зокрема, щодо того, що злочини, пов'язані з порушенням правил дорожнього руху та експлуатації транспорту відносяться до необережних злочинів, не відносяться до тяжких та особливо тяжких і за злочини, вчинені з необережності, не передбачається довічне ув'язнення або позбавлення волі більше, ніж на 10 років, навіть при загибелі багатьох людей. Проте вважається, що запропоновані зміни є у край необхідними, соціально значущими і зумовлять поліпшення ситуації, що на сьогодні склалася на дорогах.

Виходячи із вищесказаного, потрібно відзначити актуальність проведеного дослідження. Слід констатувати наявність прогалини у кримінальному законодавстві у частині встановлення відповідальності за злочини, вчинені водіями транспортних засобів у нетверезому стані. Це обумовлює потребу невідкладного внесення відповідних змін до КК України. Подальшого вивчення потребує можливість конфіскації транспортного засобу за умови вчинення ДТП водієм у нетверезому стані, навіть без наявності загиблих.

ЛІТЕРАТУРА

1. Посилення відповідальності за нетверезе керування – вимога часу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gurt.org.ua/news/informator/20010/>.
2. ДТП за період 01 січня 2015 року – 31 листопада 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://umcbdr.com.ua/dtp-za-period-01-01-2015-31-11-2015/>
3. Проект Закону про доповнення Кримінального кодексу України статтею 286-1 (керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45779
4. Електронні петиції : Кримінальна відповідальність за водіння ТЗ у нетверезому стані [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://petition.president.gov.ua/petition/21692>
5. Коробеев А. И. Транспортные преступления : Пути и способы совершенствования законодательной конструкции / А. И. Коробеев // Правоведение. – 1989. – № 2. – С. 95–99.
6. Коментар до Кримінального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/283.php>.
7. Орлов К., Зигманн А. Сколько можно выпить за рулем в Европе и России [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/documents/charter/http://www.autonews.ru/autobusiness/news/1175756/>.
8. Загублене життя – аналітична юриспруденція [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://yuricom.com/ua/legal_practice_analytichna_yurysprudentsiia/zagublene_zhyttia-publication/.
9. Боротьба з нетверезими водіями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kievskiyud.od.ua/press-department/all-news/2142-borotba-z-netverezimi-vodiyami>.